

Ur museisamlingarna

På museet i Bergströmska gården finns ett par ganska anonyma små konstverk. Det är två osignerade silhuettavlor som med största sannolikhet är klippta av den kände silhuettklipparen Johan Leksell, Kungsör. Leksell var född 1874 och växte upp i prästgården i Björskog där fadern var kyrkoherde. Som många andra konstnärer reste han efter studietiden ut i Europa och besökte flera kända konstnärstäder. Det sågs att han finansierade studierna med att klippa silhuetter, ofta porträtt.

Han var en begåvad konstnär, vars målningar och silhuettavlor bl.a finns på Västerås konstmuseum. Leksell förde ett kringflackande och bohemiskt liv, alltid med saxen i fickan. Han hade olika prisklasser på sina alster. Bra betalt fick han när han t.ex. avporträtterade Kaiser Wilhelm, Drottning Viktoria, Sven Hedin, Oscar II, Gustav V, Rasputin med flera. De pengarna rann dock snabbt genom hans fingrar, deras namnteckningar hade han däremot sparat.

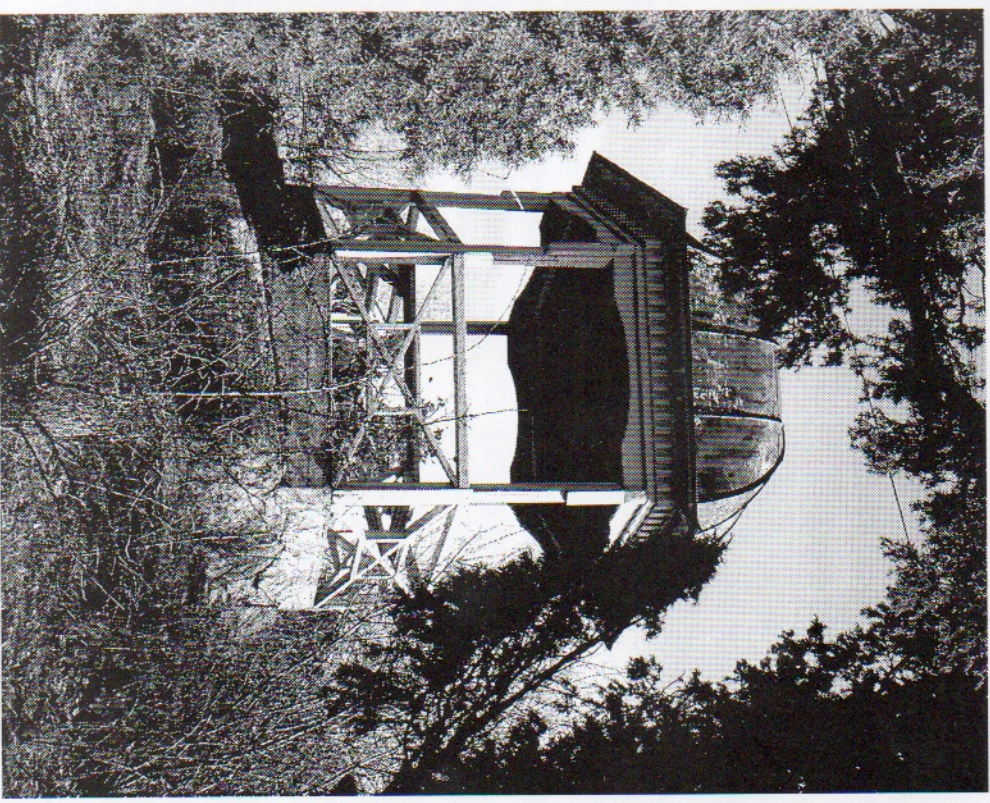
Forts. på sid. 11.

Årg 14 Nr 2 2004

S:t Olof

Medlemsblad för Torshälla hembygdsförening S:t Olofs Gille

Musikpaviljongen på Holmberget

Aldermannen har ordet

Efter årsmötet den 15 mars kunde jag konstatera att jag får fortsätta som älderman ett år till, vilket inspirerar till kraftsamling mot gamla och nya mål.

Först vill jag tacka Bernt Pettersson och Anders Elfsberg för den bildutställning de sammanställt och visade i Kvarnen i samband med årsmötet. Utställningen blev uppmärksamman av Eskilstuna Kuriren, Eskilstuna Museer samt många besökare.

Jag vill också tacka Eva Königson och Clas Hammarbäck för deras engagerade arbete i styrelsen som de tyvärr på grund av tidsbrist lämnade vid årsmötet. Styrelsen hälsar nyvalda Kerstin Stenberg och Lars-Gunnar Söderling välkomna till styrelsen.

Slöjdcaféerna i Rådhuset under våren har varit välbesökta och uppskattade. Flera av besökarna har framfört önskemål om en fortsättning. Styrelsen och aktivitetsskommittén får fundera lite.

Guidekursen startade i mars med tio deltagare som i gemytlig samvaro har träffats fyra gånger. Torshälla Stadsförvaltning gick in som medarrangör vilket kanske medverkar till att vi får fram fler Torshällaguider. En liten avslutnings- och examensträff återstår.

Aktivitetsskommittén har arbetat med sommarprogrammet och redovisar det längre fram i tidningen. Margaretha Lindén, Kathie Hermansson och Kerstin Stenberg har gjort ett bra arbete och jag ber de medlemmar som har tid att i sommar hjälpa till på Bergströmska gården någon eller några gånger.

Till sist vill jag önska alla en fin och vacker vår samt en skön och rofylld sommar.

Lars Nystedt

"Skulle det råka ligga ett inbetalningskort i Din tidning så betyder det att kassören inte fått någon årsavgift av Dig. Vi hoppas att det inte betyder att Du vill lämna Gillen."

En innehållsrik gåva

Till Bergströmska gården har skänkts en av Torshälla stads gamla uppbörsböcker, med uppgifter på alla stadens inkomster och utgifter under år 1836 (och början på -37). "Boken" består av några sidor räkenskaper och en bunt på ett hundratal väl specificerade kvitton hopsatta med ett tunt snöre i övre vänstra hörnet.

Övriga års uppbörsböcker finns sedan länge på landsarkivet i Uppsala och även denna skall vidarebefordras dit. Vartför och när denna bok skiljdes från de övriga och kom på "drift" och vilka vägar den sedan har vandrat lär vi aldrig få veta.

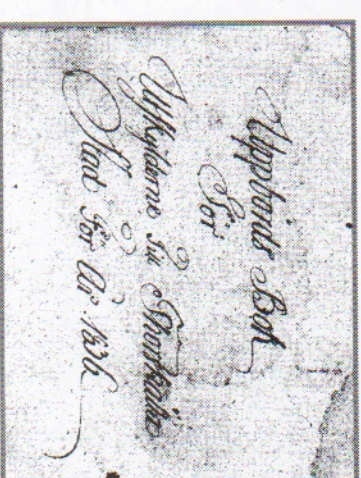
Bland inkomsterna finns en utförlig tabell över skatter och avgifter som Torshällaborna betalt, med titel, namn och gårdsnummer. Redovisningen upptar 130 skattepliktiga innevärdare som betalt avgifter för läkarens och barmorskans löner, våghållning och broar, brandvaktspenning, avgifter för nyttjande av ängar och betesmarker med mera.

Staden tog ut särskilda avgifter för bodarna vid hamnen, detta år redovisas följande:

Hälsfors Bruk	4 Rd
Smedstorp	1,16 Rd
Rosenberg	1,16 Rd
Gevärsfactoriet	2,32 Rd
Handlanden Widlund	1,16 Rd

Man uttog även avgift för marknadsstånd. För vintermarknaden i februari 1837 finns följande redovisning:

Undecknade hafva uppburi ständskatts pengar på 1837 års Wintermarknad utgörande, utom Wästgötarnes stånd, som voro 7, en summa af åtta riksdaler fjortiofya skillingar Banco.
Torshälla den 7 february 1837
Dan Dahlström
S.P. Fellin

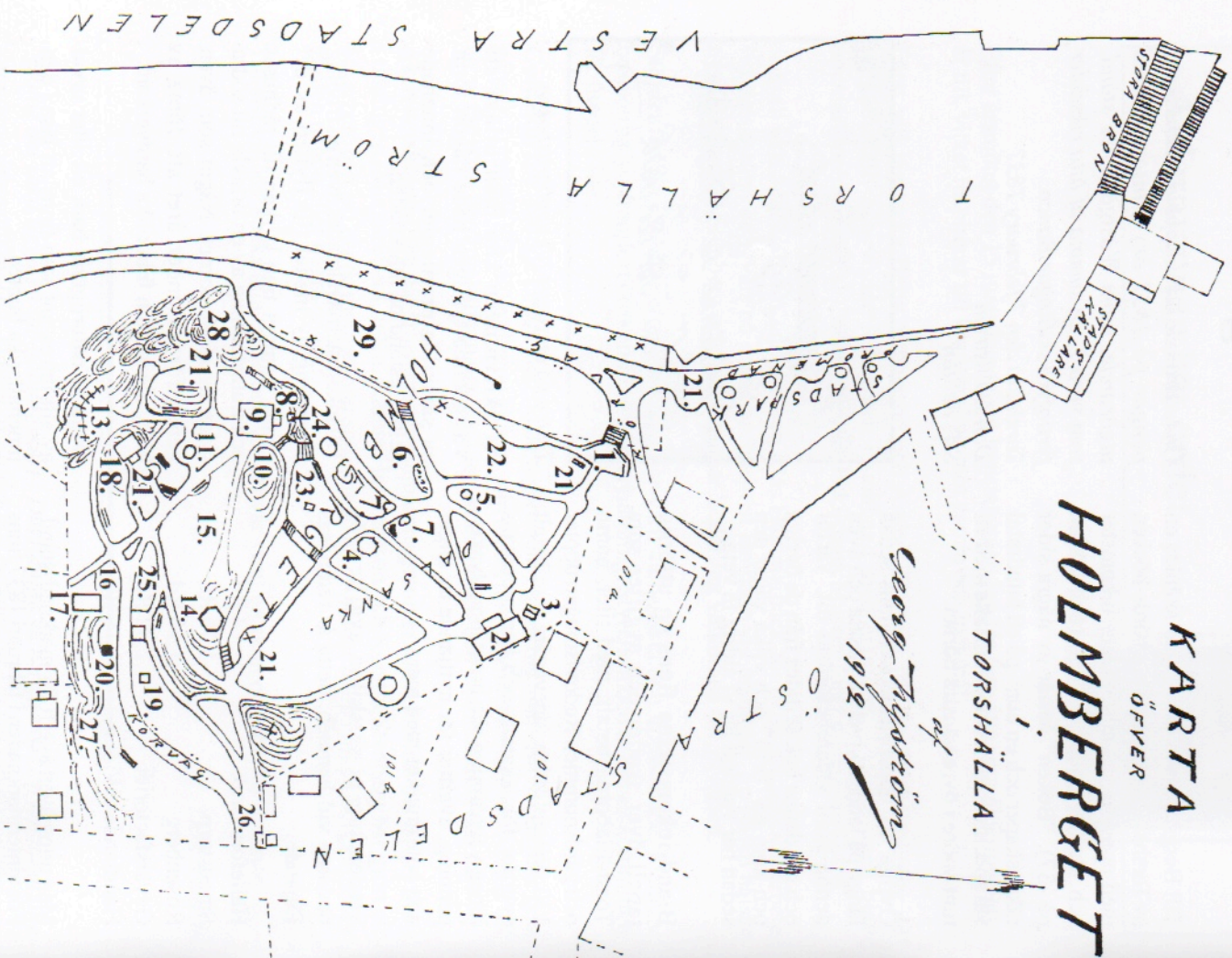
Texten på omslaget till uppbörsboken

Av skrivningen kan man utläsa att Västgötarna tydligen hade någon form av särskilda privilegier och innehade hela sju stånd på marknaden.

Till inkomsterna räknades även en frivillig insamling av medel till flykten av det gamla tornuret från kyrkan till rådhuset och framsättning av en urtavla till södra sidan av rådhuset. Något som även genomfördes under året att döma av bifogade kvitton från olika hantverkare.

Detta är naturligtvis bara ett litet urval av allt intressant som finns att läsa i den innehållsrika bunt.

Anders Elfsberg

Georg Nyströms karta över Holmberget

År 1912 hade Georg Nyström arbetat i nästan 20 år med att omvandla Holmberget till en lustpark. På berget fanns då en mängd anläggningar och planteringar som det idag inte finns några spår kvar av. Men Georg Nyström utförde samma år en detaljerad karta, med tillhörande beskrivning, vackert handmålad på något som liknar en tunn vaxad väv. Den svarvita versionen här intill är något beskuren och krympt i formatet. De små handskrivna siffrorna är ersatta med tydligare i tryckstil.

Anders Eljberg

Förklaring till Holmbergets karta

1. Stora uppgången med portal
 2. Den tillänkta gamla klockargården
 3. För damer och herrar
 4. Grenpaviljongen
 5. Byst i brons af Georg Nyström. (Rest på 50 årsdagen 1911 af vänner och gynnare)
 6. Stenparti med ormbunkar
 7. 2:ne rullstensblock
 8. Flora terrassen
 9. Florakiosken (för servering)
 10. Bergets högsta punkt med en 63 fots flaggstång
 11. Byst af brons, Linné
 12. Kinatempel
 13. Kanonklippan (med ättestupa)
 14. Musikpaviljong
 15. Fri plats för majstång m.m.
 16. Plats för extra servering
 17. Förrådsbod
 18. Lilla grindstugan
 19. Brunn med stång
 20. Potatisgrop
 21. Grottor, bersåer och sittplatser med bänkar och soffor
 22. Skogsgrottor bland granar
 23. Gipsgrupp, "Sönnen" af Dyfverman
 24. Gipsbild, "Solrosen", naturlig storlek af Alb. Helledén
 25. En liten damm
 26. Uppkörsväg, (samt pissoar och kloak)
 27. Från berget en brant bergväg
 28. Hög brant klippa
 29. Del af Holmberget som ägs af Nyby Bruk
- X Flaggstänger, vid stranden marschaller.
= Soffor och bänkar

Program för Bergströmska gården sommaren 2004

Gården är öppen från och med midsommardagen till och med andra söndagen i augusti
måndag - lördag kl 14 - 16, torsdagar i juli hantverksdagar kl 14 - 17
kyrkkaffe söndagar 11 - 13 efter högmässan kl 10 i Torsälla kyrka

Vecka för vecka

Midsommardagen

Efter högmässa i folkton i Torsälla kyrka kl 10
kaffeservering och musik på Bergströmska gården

Torsdag den 1 juli

Hantverksdag kl 14 - 17
Alnö gårdsbutik, tembroderi, träleksaker, vikingasmycken, hobby-keramik och decopage, tvåändsstickning, spinning, tunnbrödsbakning. Kaffeservering, underhållning av Peder Andersson

Söndag den 4 juli

Kyrkkaffe kl 11 - 13
visning av gården

Torsdag den 8 juli

Hantverksdag kl 14 - 17
Alnö gårdsbutik, köksäxor, spetekakor, keramik, målade kuddar, mattor plädar, snickeri, kaffeservering, linberedning, underhållning av Peter PEA Andersson

Söndag den 11 juli

Friluftsgudstjänst kl 11 samt
Finsk friluftsgudstjänst kl 18 inne på gården, kaffeservering

Torsdag den 15 juli

Hantverksdag kl 14 - 17
Alnö gårdsbutik, "Kryddan från Sala", målningar, hobby-keramik, decopage, broderi med sidenband, kramgoa dockor, kondiormästare Arne Strylander.
Kaffeservering, underhållning av Elim Dahlstrand

Söndag den 18 juli

Kyrkkaffe kl 11 - 13. Visning av gården

Torsdag 22 juli

Hantverksdag kl 14 - 17
Målade sidensjalar, bälskuddar, träslöjd träleksaker, målade borstar, brödfärd och smörknivar, macramé, stenslipning, ullavlor, linberedning, limeslöjd och smycken, kaffeservering och underhållning av "Lill-Roffe" Jansson

Söndagen 25 juli

Kyrkkaffe kl 11 - 13
visning av gården

Torsdag den 29 juli

Hantverksdag kl 14 - 17
Alnö gårdsbutik, Silversmide, ullarbeten, lädersömnad, spinning, målade kuddar m.m.
Baka ditt eget tunnbröd, kaffeservering, underhållning av Anders Sälholm

Söndag 1 augusti

Hembygdsgårdarnas dag kl 11 - 14
Friluftsgudstjänst, Alnö gårdsbutik, kaffeservering, musik

Torsdag den 5 augusti

Musikcafé kl 14 - 17 kaffeservering
Djurgårdens spelmanslag underhåller

Söndagen den 8 augusti

Öppet hus. Visning av gården och kaffeservering kl 11 - 16

Evenemang

Hantverksdagar

Torsdagar under juli kl 14 - 17 med kaffeservering och underhållning

Kaffeservering och musik på

Bergströmska gården
Midsommardagen
Efter högmässa i folkton i Torsälla kyrka kl 10

Friluftsgudstjänster

Söndagen den 11 juli kl 11
finsk friluftsgudstjänst kl 18
servering Torsälla församling.

Hembygdsgårdarnas dag

Söndagen 1 augusti kl 11
friluftsgudstjänst, servering och musik

Öppet hus

Söndagen den 8 augusti kl 11 - 16 med visning av gården och servering

Tunnbrödsbakning

Torsdagarna 1 juli och 29 juli kl 14 - 17 har Du chansen att baka och grädda ditt eget tunnbröd i vår vedeldade bakugn!

Hembygdsmuséet

visas när gården är öppen, separat-
utställning av gamla verktyg och redskap

Alnö gårdsbutik

säljer färsk potatis, ägg och andra
produkter från gården

Kom och fynda i Hantverksboden

som är till bredden fylld av
pyrlar, roliga hattar och mössor,
kuddar, förkläden och mycket
mycket annat som tillverkats
under vintern. Allt till hyfsade
priser.

Pröva lyckan i tombolan.

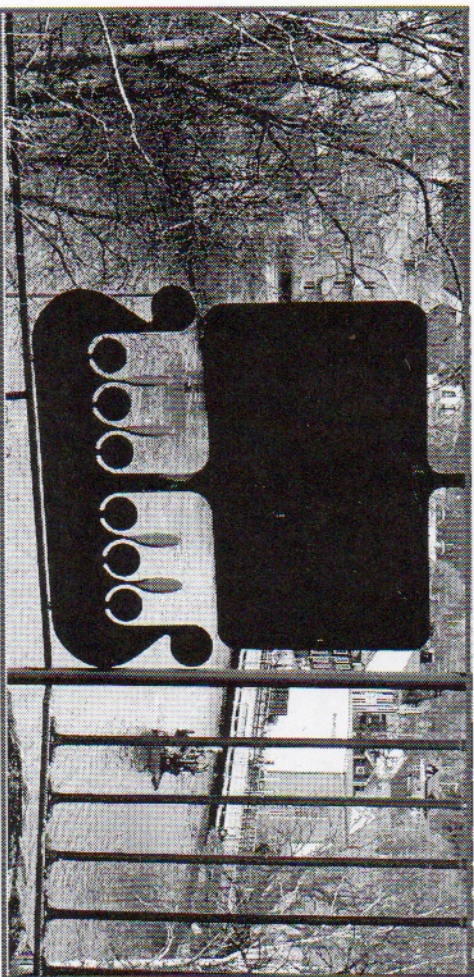
*Upplysningar lämnas på 016/35 50 76
Bergströmska gården kontorstid
eller 016/35 68 83 Margaretha Lindén*

Torshälla Hembygdsförening S:t Olofs Gille, Torshälla stads nämnd
Torshälla församling och Studieförbundet Vuxenskolan SV

Räcke med historia.

Den som gör sig mödan att gå de många trappsstegen upp till restaurant Tre Byttor på Holmberget, kan då se det vackra räcke, som inramar den nedre serveringsterrassen.

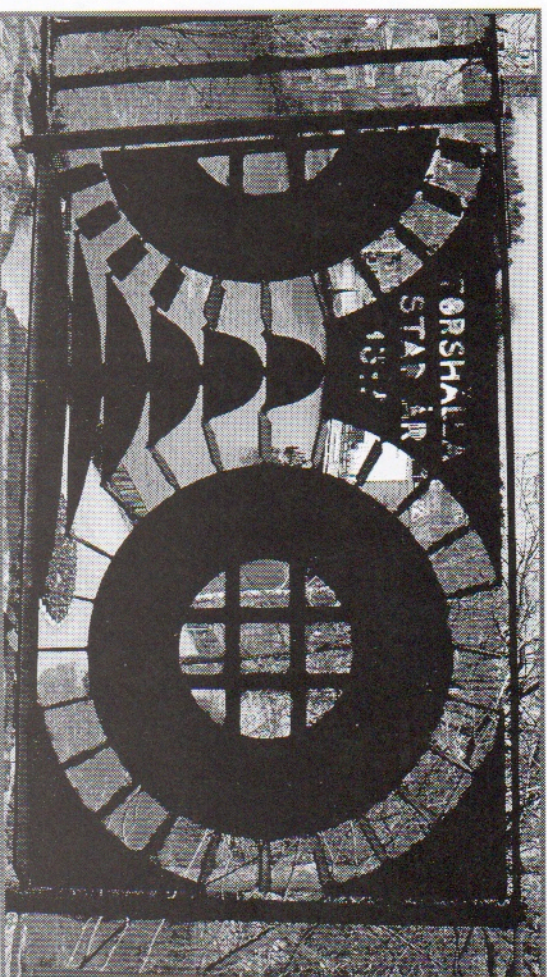
Maj-Britt, som på ett förtjänstfullt sätt förstått beställaren, hembygdsföreningens önskemål att i stiliserad form skildra fyra viktiga epoker i stadens historia.

Räcket i smide och plåt är tillverkat av silversmeden Kurt Landgen, som vid tiden för beställningen bodde och arbetade i Bergströmska gården. Utformningen och skisserna till räcket gjordes av Kurts fru

Räckets tillkomst möjliggjordes av en donation från Anna Lindskog Julius, som hade avsatt medel till stadens förskönande.

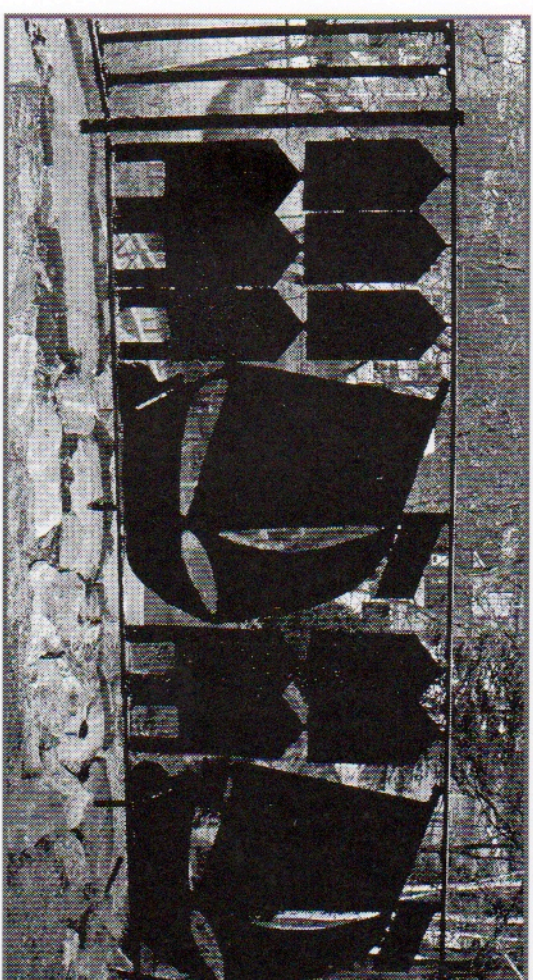
Första bilden, två vikingaskipp som symboliserar vikingatiden, den tid då man

förmodar att ett stadsliknande samhälle började byggas vid de nybladda fallen. Befolkningen kristnades och den första kyrkan byggdes.

skepparskrået hade stort inflytande på stadens styrande.

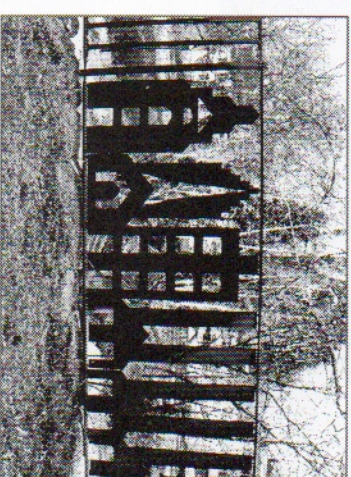
Sista bilden vill illustrera industrins frammarsch. På 18- och 1900-talen tillkom

Andra bilden skildrar 1300-talet, vilket har kallats för kvarnarnas århundrade. Då tillkom flera så kallade skvalkvärnar, vilka ägdes av klostren, biskopen och andra stormän. 1300-talet var trots digerdödens härjningar ett expansivt och händelserikt århundrade i stadens historia. Platsen som då kallades Torsharge fick stadsrättigheter år 1317. Privilegiebrevet, utfärdat av kung Birger, finns bevarat.

Motiven i den tredje bilden visar magasin och sjöbodar samt fartyg. De syftar på sjöfarten, som alltid varit betydande och upplevde sin storhetstid på 1700-talet. Torshälla var vid denna tid en viktig in- och utskppningshamn, främst för produkter till och från Eskilstuna med kringliggande bruk och landsbygd. Ett jaktvarv byggdes vid Krusgården, det fanns kvar till i början av 1800-talet. Skepparna, som tillhörde

många av de industrier i regionen som fortfarande är verksamma. Bland dem Nyby bruk som är den största industrin och som

numera ligger inom Torshälla stads utökade gränser.

Räcket som från början var tänkt att vara klart till 650-årsjubileet 1967, blev av olika anledningar fördröjt och invigningen kunde ske först 1976.

Berni Pettersson

Ur "Barnträdgården" nr 9/1946

Hälsning från en svensk småstad.

Kära kollegor:

Bara en hälsning från en, som håller på att starta den första barnträdgården i en liten, liten stad "någonstans i Sverige". Vet ni hur det känns att komma till en småstad från storstadens opersonlighet och jäkt? — När jag steg av bussen här stod självasse borgmästarinnan och tog emot och bjöd på kaffe med dopp, och sen har allting gått i den stilen. — I f.d. posthuset (järnhandlarhuset) vid det lilla torget ska mina blivande

kom stadens polis inklivande för att hälsa på. — "Goddag, goddag, jag skulle bara se lite här, jag." Med stora guldknappar på magen och solskens i blicken. — En hel upplevelse är det att gå och handla i de små bodarna, där får man höra om stan i gamla tider och om släktingar och vänner i långa rader, och nästan alltid får man något med på köpet till barnträdgården. "Får man komma och titta snart?" undrar alla. — Varje fredag är det

Det var i Järnhandlarhuset som Torshällas första barnträdgård startade

ungar och jag husera. Alla i hela stan ser med största förvåning fram mot den dag, då barnträdgården ska börja. Allt som oftast sticker någon in huvet för att ta en titt på det hela, inte minst den nya "lärarinnan". Somliga saker, som t.ex. hyvelbänk och dockvrå, har nog väckt både förvåning och en smula skepsis. "ska dom säga och hyvla dom där små rackarna?" Eller "ska dom ha lekstuga inomhus?" — Härömdan

torgdag. På kullerstenarna, alldeles utanför mitt fönster samlas då alla innevånarna kring de sex, sju stånden och pratar och köper så det står härliga till. Man tror att man är förflyttad hundra år tillbaka i tiden. Ja, nog är det roligt att börja ett barnträdgårdsarbete på en sån här plats, där man möter idel intresse och vänlighet, av människor, som lever sitt liv i trygghet och förmöjsamhet.

Mystande barnträdgårdslärarinnan.

forts. från sid 12.

Det har beräknats att han har klippt ca 100 000 silhuetter, eftersom han blev 58 år gammal blir det nästan fem klipp om dagen sen han föddes! Trots att han klippte snabbt, håller de flesta klippen hög kvalitet. Johan Leksell åkte ofta omkring här i Mälardalen på en gammal cykel och försörjde sig genom att betala mat och hustrum med sina alster. 50 öre eller en sup var en vanlig taxa för ett klipp. De silhuettklipp som ännu finns bevarade har inget stort ekonomiskt värde, men är ett tidsdokument på en konststart som var populär vid tiden före och efter sekelskiftet 1900 och ett äreminne över Johan Leksell, kallad "mästerklipparen" och "riddaren av saxen".

Berni Pettersson

Följ med på Gillets medlemsresa onsdagen den 18 augusti.

Vi åker med buss kl 09.00 från Shellmacken i Torshälla.

Förmiddagskaffe dricker vi på Trefaldighetsgården i Arboga, därefter en guidad vandring i stan.

Lunch äter vi på Strutsens gästgiveri i Götlanda, sedan besök i gårdsbutiken och en tur till strutsfärrnen.

Eftermiddagskaffe med färskt tunnbröd i Götlanda gamla prästgård. Hembygdsföreningens ordf. Rolf Liljhammar berättar om bygden.

Beräknad hemkomst senast kl 18. Pris 290 kronor.

Anmälan senast 1 augusti till Lilian Andersson tel: 35 65 15 eller Marianne Farving tel: 35 64 63 eller när du besöker Bergströmska gården någon hantverksdag.

Torshälla Hembygds-förening S:t Olofs Gille

Styrelse:

Lars Nystedt, äldreman tel 35 87 59
..... mob 070-65 52 885
Ove Hermansson, v äldreman tel 35 66 77
Lilian Andersson, gårdeman tel 35 65 15
Marianne Farving, skrivare tel 35 64 63
Ingrid Pettersson tel 35 65 43
Kerstin Stenberg tel 35 80 41
Lars Gunnar Söderling tel 35 54 49

Suppleanter:

Gunnbritt Eriksson tel 35 60 98
Björn Maxe, v skrivare tel 35 50 43

Museikommitté:

Lars Nystedt tel 35 87 59
..... mob 070-65 52 885

Arkivkommitté:

Berni Pettersson tel 35 65 43

Trädgårdskommitté:

Ingrid Pettersson tel 35 65 43

Aktivitetskommitté:

Margaretha Lindén tel 35 68 83

Redaktion S: t Olof:

Marianne Farving, Berni Pettersson,
Margaretha Lindén, Björn Maxe

Medlemsavgift:

Enskild, 100:- familj, 125:- Postgiro: 26 81 47-6

Bergströmska gården - Hembygdsgården
Lilla gatan 12. Tel: 016- 35 50 76
Torshälla Hembygdsförening S:t Olofs Gille
c/o Lilian Andersson Eklundavägen 2,
644 30 Torshälla

Muséet öppet torsdagar maj-september
kl 14-16. Övrig tid visning för grupper